

Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL)

Rijnstraat 8

2515 XP Den Haag

Postbus 20901

2500 EX Den Haag

www.overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

Contactpersoon

L. Alferink

secretaris

Datum 4 mei 2023

Betreft OFL advies Deltaprogramma 2024

Kenmerk

IENW/BSK-2023/112141

Zeer geachte heer Glas, Beste Peter,

Op 12 april jl. heb ik met de leden van het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving de conceptversie van het Deltaprogramma 2024 besproken. Een korte impressie van het overleg deelde ik reeds mondeling met de Stuurgroep van het Deltaprogramma op 20 april jl. In deze brief vat ik mijn advies nog eens samen. Daarin heb ik ook rekening gehouden met het recente uitgebrachte Eerste Bericht Burgerperspectieven 2023 van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP)¹, in het bijzonder de paragrafen die betrekking hebben op de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland.

Er bestaat grote waardering voor de sterk verbeterde grafische en visuele presentatie van het Deltaprogramma op hoofdlijnen. Een dergelijke presentatie nodigt ook technisch minder onderlegde lezers uit om zich in het programma te verdiepen en mee te denken over beoogde verreгаande ruimtelijke maatregelen en hun effecten.

Er is brede steun voor de door de Signaalgroep gevraagde extra aandacht voor het betrekken van burgers die hetzij om sociaaleconomische, culturele of andere redenen nauwelijks zijn betrokken bij de besluitvorming. De te maken keuzen zullen immers op termijn ook een forse invloed hebben op hun directe leefomgeving. Het SCP tekent in dit verband de paradox op dat de meeste burgers in Nederland goed te spreken zijn over hun eigen leefomgeving, maar collectief vrezen voor een 'voller' en 'lelijker' landschap in de nabije toekomst. Kennelijk slagen beleidsmakers er onvoldoende in om een wenkend perspectief te schetsen voor alle inwoners van Nederland. Ik raad u daarom aan nog eens te bezien of u in uw aanbiedingsbrief opnieuw aansluiting wilt zoeken bij de herdenking van de watersnoodramp van 1953. Angst is vaak een slechte raadgever. Er komt veel op de burger af, waaronder een stapeling aan crises van klimaat tot biodiversiteit en wonen.

¹ SCP (2023). *Eerste Bericht Burgerperspectieven*. [Burgerperspectieven+2023+bericht+1.pdf](#)

Datum

4 mei 2023

Het Deltaprogramma heeft alle Nederlandse burgers veel te bieden. U mag meer uitgaan van de kracht en waarde van het programma.

Bij de achterban leeft een zorg over de uitvoeringscapaciteit van het interbestuurlijk opgezette Deltaprogramma. Voor het succes in de uitvoering bent u in belangrijke mate aangewezen op decentrale overheden, waaronder provincies, gemeenten en waterschappen. Met name de provincies – nog maar enkele jaren gelden op de nominatie om te worden geschrapt – lijken tegenwoordig overvraagd, zeker nu zij een sleutelrol krijgen toebedeeld in het transformationele Nationaal Programma Landelijke Gebied. Ik raad u aan om deze veelal nog wat abstracte uitvoeringsproblematiek beter in kaart te brengen en eventuele knelpunten te signaleren, zodat we gezamenlijk mitigerende maatregelen kunnen nemen. Niet alles kan overal, maar alles kan zeker niet tegelijkertijd. Het woord ‘integraal’ ligt op ieders lippen. In de praktijk zien we nog veel versnippering. Een heldere prioritering kan helpen om de uitvoering op koers te houden. In dit verband ben ik van de zijde van het bedrijfsleven ook geweest op de aanzienlijke onderhoudsopgave van de bestaande fysieke en waterstaatinfrastructuur.

Hetzelfde bedrijfsleven vraagt vooral om duidelijkheid. De ambities op het vlak van integraal rivierenmanagement (IRM) zijn nog steeds onvoldoende praktisch uitgewerkt, wat leidt tot frustratie en onzekerheid. Specifiek wijst het bedrijfsleven op het ontbreken van ruimte voor de winning van drinkwater en oppervlaktedelfstoffen. In die zin kunt u mogelijk spelen met een door u belicht thema als ‘grip op grilligheid’; dat geldt immers niet alleen voor de grillen van weer en klimaat, maar ook voor die van beleidsmakers. Standvastigheid in visie en stabiliteit van bestuur zijn van het grootste gewicht in een programma dat lijnen trekt door meerdere generaties. Het meer en intensiever betrekken van de jeugd, zoals u beoogt, is daarmee een logische volgende stap.

Voorts vraag ik nog uw aandacht voor enkele afzonderlijke punten. Zo heb ik in eerdere adviezen aanbevolen om meer oog te hebben voor natuur en landschap. Uit mijn achterban blijf ik signalen optekenen, dat natuur en biodiversiteit in het Deltaprogramma meer worden gezien als weliswaar te verwelkomen bijvangst, maar onvoldoende als bron en basis van landschappelijke kwaliteit en waterveiligheid. In deze zou u wellicht uw vaak uit uw mandaat gelegitimeerde schroom kunnen laten varen en nadrukkelijker in durven zetten op natuurbehoud en -herstel in het Deltaprogramma. Ook het technische onderscheid tussen waterbeschikbaarheid (binnen het strikte mandaat) en waterkwaliteit (buiten het strikte mandaat) komt in toenemende mate als artificieel over. Een

Datum

4 mei 2023

vergelijkbare observatie geldt het nationale mandaat. Veel maatregelen sorteren slechts een duurzaam effect als zij op het niveau van het stroomgebied van een gehele rivier worden genomen. Het belang van goede internationale samenwerking in Europa mag daarom nog wel wat worden aangezet.

Terugkomend op mijn eerste punt en de bevindingen van het SCP, raad ik u aan om breder te experimenteren met vormen van burgerparticipatie zodat alle inwoners het gevoel krijgen grip uit te kunnen oefenen op de herinrichting van hun directe leefomgeving.

Met vriendelijke groet,

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, connected strokes that form a stylized representation of the name 'Johan van de Gronden'.

Johan van de Gronden

Voorzitter OFL

> Retouradres

Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving
T.a.v. de heer J. van de Gronden
Postbus 20901
2500EX DEN HAAG

Staf Deltacommissaris
Postbus 90653
2509 LR Den Haag

Contactpersoon
R.A.V. Kern
*Coördinerend/Specialistisch
Adviseur*

Ons kenmerk
DC-2023/483

Uw kenmerk
Advies OFL Deltaprogramma
2024 (7 mei 2023)

Datum 15 juni 2023
Betreft Reactie Deltacommissaris op
Advies OFL op concept Deltaprogramma 2024

Geachte heer van de Gronden,

Met grote waardering heb ik 4 mei het formele OFL-advies ontvangen op het concept Deltaprogramma 2024. Op 12 april 2023 is de conceptversie van het Deltaprogramma 2024 toegelicht en besproken in het OFL. Tijdens de geanimeerde bijeenkomst is een open en constructieve dialoog gevoerd tussen alle deelnemers. Dit heeft geleid tot een waardevol conceptadvies waarvan de OFL-voorzitter de hoofdlijn heeft gepresenteerd in de Stuurgroep Deltaprogramma van 20 april. Vervolgens is in afstemming met de OFL-deelnemers het formele advies vanuit de wettelijke taak van het OFL op schrift gesteld.

Ik waardeer het gesprek met de OFL-partners en met name ook de concrete aanbevelingen en suggesties uit het gezamenlijke advies. Het advies op de conceptteksten heeft op diverse plaatsen doorwerking gekregen in het DP2024. In deze brief geef ik mijn reactie op het OFL-advies. Het advies en mijn concept reactie zijn met veel waardering en bijval besproken in de stuurgroep deltaprogramma van 1 juni.

Waardering voor de hoofdlijnennotitie en visualisatie

Het OFL spreekt in het advies waardering uit voor de visualisaties en de bondige hoofdlijnennotitie. Deze ontwikkeling geeft invulling aan het OFL-advies bij DP2022 en biedt de mogelijkheid dat ook technisch minder onderlegde lezers zich in het programma verdiepen en meedenken over beoogde verregaande ruimtelijke maatregelen en hun effecten.

Ik ben blij met de waardering van het OFL voor de visualisaties en de compacte hoofdlijnennotitie die invulling geeft aan de eerder geuite behoefte van OFL. In dit Deltaprogramma zijn de visualisaties niet alleen in de hoofdlijnennotitie opgenomen maar ook in het programma zelf geïntegreerd.

Maatschappelijke betrokkenheid en bieden van perspectief

OFL ondersteunt het advies van de signaalgroep om werk te maken van maatschappelijke betrokkenheid en het betrekken van burgers die hetzij om sociaaleconomische, culturele of andere redenen nauwelijks zijn betrokken bij de besluitvorming maar die geconfronteerd worden met klimaatopgaven in hun leefomgeving. Ook het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) wijst daarop in het

“Eerste Bericht Burgerperspectieven 2023” in het bijzonder in de paragrafen die betrekking hebben op de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland. Het OFL adviseert betrokkenheid te stimuleren door “wenkend perspectief” te bieden en niet alleen opgaven en urgentie te benadrukken.

Staf Deltacommissaris

Datum
15 juni 2023

Ik realiseer mij dat de hele maatschappij wordt geraakt en moet bijdragen aan klimaatadaptatie. Dat vraagt betrokkenheid zoals ook OFL erkent. Dit sluit ook aan bij de aanbevelingen van de beleidstafel wateroverlast en hoogwater voor meer bewustwording inclusief het bieden van handelingsperspectief. Het deelprogramma Ruimtelijke Adaptatie met vertakkingen in landsdekkende werkregio's zal een belangrijke rol hebben bij het oppakken van de aanbevelingen van de beleidstafel. Bij het opstellen van dit deltaprogramma 2024 is daarnaast aansluiting gezocht bij een cruciale groep van de samenleving namelijk de jongeren die met de toekomstige klimaatopgaven worden geconfronteerd. Hun adviezen, zoals het toepassen van een generatietoets, worden overgenomen. Betrokkenheid gaat verder dan bewustwording en raakt ook besluitvorming waar burgers zich niet altijd voldoende vertegenwoordigd voelen. Ik ben blij in die context samen met OFL en regio een verkenning te starten naar innovatieve participatievormen bij concrete cases, zoals de realisatie van de grote waterbergingsopgave bij 's-Hertogenbosch. In de stuurgroep is de oproep gedaan op meer plaatsen concreet aan de slag te gaan en ervaringen uit te wisselen hoe innovatieve participatie en de bestaande volksvertegenwoordiging elkaar kunnen versterken naar gedragen en gedegen besluitvorming.

Uw advies om partners en burgers niet exclusief te mobiliseren via urgentie en opgaven, maar juist wenkende perspectieven te schetsen, neem ik zeer ter harte. Dit is een van de redenen waarom ik de toepassing van ontwerpend onderzoek stimuleer en werk aan betere afstemming en onderlinge verrijking tussen allerlei lange termijn visietrajecten, zoals NL2120 en Rethink the Delta, waar inspirerende perspectieven centraal staan. Ook in het kennisprogramma zeespiegelstijging wordt veel ruimte geboden aan inspiratie en toekomstbeelden.

Uitvoeringscapaciteit staat onder druk en vraagt prioritering

De OFL-partners zien heel veel afkomen op de regionale overheden en met name op de provincies die een sleutelrol hebben bij de nationale ruimtelijke transitie. Die zorg wordt in het deltaprogramma genoemd, maar in beperkte mate concreet gemaakt. De grote ambities en inzet op integraliteit geven onvoldoende blijk van de noodzaak tot keuzen maken en prioritering vanuit capaciteitsbeperkingen. Dat geldt niet alleen voor nieuwe plannen en transitie maar ook achterstallig onderhoud, zoals lekkende sluizen, dat ook tot klimaatopgaven kan leiden. Het expliciet maken van de keuzen en prioritering geeft maatschappelijke partners en bedrijfsleven de helderheid die nodig is voor de eigen afwegingen en inspanningen. Sectoren uiten specifieke zorg over de ruimte voor drinkwaterwinning en delfstoffenwinning. OFL wijst erop dat de behoefte aan “grip op grilligheid” ook voor beleid wordt ervaren. IRM wordt daarbij als voorbeeld aangehaald waar de behoefte wordt ervaren aan meer concreetheid, helderheid standvastigheid in visie en stabiliteit van bestuur.

De zorg om de uitvoeringscapaciteit en de behoefte aan concrete informatie over beperkingen en knelpunten, herken ik. In de stuurgroep deltaprogramma voeren we het gesprek hierover en proberen we te concretiseren waar knelpunten liggen en wat hiervoor nodig is. Daarbij brengen we ook in beeld welke expertise ontbreekt en wat daarvoor nodig is, bijvoorbeeld in opleidingstrajecten of samenwerkingsafspraken, zoals een regionale flex pool waar meerdere

organisaties gebruik van kunnen maken. Terecht stelt OFL dat niet alles tegelijk en overal kan en dat expliciete prioritering nodig is. Ook dit gesprek is in de stuurgroep gevoerd en de oproep tot heldere keuzen maken, zal ook landen in mijn advies. Helder en consistent beleid is niet alleen voor maatschappelijke partners en bedrijfsleven van belang maar ook voor overheden zelf. Het bieden van transparantie en consistentie en tegelijkertijd adaptief anticiperen op grillige opgaven is een centrale opgaven van het deltaprogramma. Dit wordt vertaald in zes jaarlijkse herijking die in 2026 wordt voorzien, inclusief lange termijnperspectief en adaptatiepaden daar naartoe.

In het programma IRM werken Rijk en regio samen aan een visie op het rivierengebied tot 2050 met een doorkijk naar 2100 en worden de eerste beleidsbeslissingen voor afvoercapaciteit en bodemligging voorbereid. In het rivierengebied gaat het daarbij om de verschillende doelen met bijbehorende opgaven: de bevaarbaarheid van de rivieren, de zoetwaterbeschikbaarheid (aanvoer naar het IJsselmeer als 'nationale regenton'), de PAGW ('ruimte voor en aanleg van robuuste riviernatuur'), een waterveilige opvang van klimaateffecten (hogere en frequentere rivierafvoeren) en ook ruimte voor recreatie en andere ruimtelijk-economische ontwikkelingen'. Na vaststelling van het Programma onder Omgevingswet (POW) zullen de partners nadere afspraken maken over de concretisering en uitvoering.

Ga niet krampachtig om het mandaat van het deltaprogramma

OFL toont zich bewust van de kracht van het heldere mandaat van het deltaprogramma maar roept op niet te schromen daar pragmatisch mee op te gaan als opgaven een samenhangende (watersysteem) aanpak vragen met aspecten die buiten het formele mandaat vallen. OFL noemt natuur als voorbeeld dat vaak als een soort meekoppelkans wordt beschouwd terwijl het een substantiële bijdrage aan oplossingen kan bieden. Ook de scheiding tussen waterkwaliteit dat buiten het deltaprogramma valt en het deltaprogramma-doel waterbeschikbaarheid is in praktijk artificieel. Dat geldt eveneens voor het nationale mandaat terwijl watersystemen zich niets van landsgrenzen aantrekken.

De oproep om de watersysteem samenhang als leidend te stellen, past bij het principe "water en bodem sturend" dat centraal staat in dit deltaprogramma 2024. Tegelijkertijd moet het deltaprogramma een gevoelige balans zoeken tussen de wettelijke doelen waterveiligheid, waterbeschikbaarheid en ruimtelijke adaptatie die versnelling vragen en integraliteit en synergiekansen met andere ruimtelijke transitie en veragringsrisico's. Daarbij is de mogelijkheid om vanuit het Deltafonds financieel bij te dragen aan integrale doelen onderhevig aan wettelijke begrenzings. In de eerder geuite zorg over de uitvoeringscapaciteit wijst OFL terecht op het risico van te vergaande integratie van ambities. In het deltaprogramma roep ik regio's op de verbindingkansen te verkennen met NPLG en de woonopgave maar dat niet ten koste van de voortgang op wettelijke doelen te laten leiden. Ik erken in dit deltaprogramma de noodzaak tot samenhang van waterbeschikbaarheid en waterkwaliteit bijvoorbeeld in IJsselmeer, voor drinkwaterwinning en natuurherstel op de zandgronden. Ik wil erop vertrouwen dat de waterkwaliteitsopgave, die o.m. voortvloeit vanuit de Kaderrichtlijn Water, in goede handen is binnen de daarvoor ingerichte governance die zijn aansturing kent vanuit het Bestuurlijk Overleg Water onder voorzitterschap van de minister van IenW.

De noodzaak tot watersysteembenadering voor landsgrensoverschrijdende (grond)-waterlichamen sluit aan bij de adviezen voor informatie-uitwisseling en een samenhangende aanpak van de beleidstafel wateroverlast en hoogwater en de

Staf Deltacommissaris

Datum
15 juni 2023

studiegroep grondwater en werken waar relevant door in dit deltaprogramma. Vanwege het grote belang van de internationale rivieraanvoer voor de waterbeschikbaarheid van laag Nederland zal dat een belangrijk onderdeel vormen bij de herijking.

Staf Deltacommissaris

Datum
15 juni 2023

Tenslotte wil ik nogmaals mijn waardering uitspreken voor het gezamenlijke advies vanuit de wettelijke taak van het OFL dat onder stevige tijdsdruk gereed is gekomen. Ik waardeer daarbij met name de constructieve toon en de concrete voorstellen en bijdragen. De brede consensus over de hoofdlijn en een deel van de uitgebrachte adviezen ervaar ik als ondersteuning voor de ontwikkeling die het Deltaprogramma doormaakt en geeft een stevige basis om gezamenlijk te blijven werken aan een veilige en leefbare delta.

Met vriendelijke groeten,

mr. drs. Peter C.G. Glas
Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma